

ДАВЛАТ БОШҚАРУВ ИДОРАЛАРИ АХБОРОТ РЕСУРСЛАРИ КОНФИДЕНЦИАЛЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ АСОСЛАРИ

Эрназаров Алишер Эргашевич

alexchigatay1213@gmail.com

Аброров Жаҳонгирхон

Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти талабаси

Annotatsiya: Давлат бошқарув идоралари ахборот хавфсизлигини таъминлаш муҳим вазифа ҳисобланади. Электрон ҳукумат тизимида фуқароларнинг шахсий маълумотлари, молиявий маълумотлар ва давлат сирлари каби жуда кўп миқдордаги махфий маълумотлар қайта ишланиши ва сақланиши сабабли ушбу маълумотларни рухсатиз кириш ва улардан фойдаланишдан ҳимоя қилиш чоралари зарур.

Kalit so'zlar: ахборот, давлат бошқаруви, ахборот-коммуникация технологиялари, ахборот ҳимояси, конфедициал ахборотлар, электрон ҳукумат платформаси.

INTRODUCTION

Давлат бошқарув идоралари ахборот тизимидан фойдаланишни ҳуқуқий мувофиқлаштиришда турли сир кўринишида фойдаланувчи ахборот ресурсларига мурожаат этиш тартибларини ўрнатиш муаммоси муҳим аҳамият касб этади. Шунинг учун ҳам ахборот ресурсларига мурожаат этиш тартиби давлат бошқарув идоралари томонидан қонунга асосан ўрнатилади, бу турдаги ахборот ресурсларидан фойдаланиш конфиденциал хусусиятга эга бўлган электрон ҳужжатлар айланиши ҳуқуқий режими билан мувофиқланади. Электрон ҳужжат айланишида конфиденциалликни таъминлаш давлат бошқарув идораларининг келгуси фаолиятини белгиловчи мажбурий шарти ҳисобланади ва бу идораларда конфиденциал хусусиятга эга бўлган ахборот айланиши шахсий маълумотлар ва хизмат сирлари ҳуқуқий режими билан мувофиқлаштирилади.

Шахсий маълумотлар ва хизмат сирлари ҳуқуқий асосларини тадқиқ этиш мажбурий чора ҳисобланади, чунки бугунги кунда режим маълумотларини қайта ишланмаслиги на фақат фуқароларга, балки давлат бошқарув идораларига ўз таъсирини кўрсатади. Шахсий маълумотлар ва хизмат сирларини ҳуқуқий режимида кўзланган асосий мақсад субъектларнинг ҳуқуқлари ҳимоясини таъминлашдан иборат бўлиб, давлат бошқарув идораларида конфиденциал хусусиятга эга бўлган маълумотларни ифодалайди, ҳамда мансабдор шахсларнинг мазкур идорада давлат бошқарув манфаатларини кўзлаб яратилган чеклаган ахборот ҳуқуқларини қандай амалга оширишларини назорат қилади.

Давлат органларининг ахборот ресурслари махфийлигини таъминлаш тамойиллари қуйидаги қоидаларни ўз ичига олиши мумкин:

1. Махфийлик зарурати: Давлат органлари ўзлари билан ўзаро алоқада бўлган ва қайта ишланадиган маълумотларнинг махфийлигини ҳимоя қилиш зарурлигини тан олишлари керак. Махфийлик давлат хавфсизлигининг муҳим жиҳати ҳисобланади.

2. Қонунчилик асослари: давлат идораларида махфий маълумотларни қайта ишлаш ва ҳимоя қилиш қоидаларини белгиловчи амалдаги қонунлар ва норматив ҳужжатлар кўрсатилиши керак.

3. Махфий маълумотларнинг таърифи: давлат идораларида қандай маълумотлар махфий деб ҳисобланиши белгиланиши керак. Бу давлат сирлари тўғрисидаги маълумотлар, фуқароларнинг шахсий маълумотлари, тижорат сирлари ва давлат идоралари билан ишлайдиган бошқа маълумотларни ўз ичига олиши мумкин.

4. Бўлимларнинг мажбуриятлари: давлат идораларининг ахборот ресурсларининг хавфсизлиги ва махфийлигини таъминлаш бўйича мажбуриятлари баён қилиниши керак. Бунга ахборот хавфсизлиги амалиётларини ўрнатиш, махфийлик талабларига мувофиқлигини текшириш ва текшириш, ходимларни ўқитиш ва бошқа механизмларни ўтказиш киради.

5. Ходимлар: давлат органлари ходимларини маълумотларнинг махфийлиги қоидалари ва тамойиллари тўғрисида ўқитиш ва хабардор қилиш муҳимлиги кўрсатилиши керак. Шунингдек, у махфийликни бузганлик учун ходимларнинг жавобгарлигини ошириши мумкин.

6. Техник ва ташкилий чора-тадбирлар: ахборот ресурсларининг махфийлигини таъминлаш бўйича зарур чора-тадбирлар тавсифи, жумладан, замонавий технологиялар ва дастурий таъминотдан фойдаланиш, ахборотдан фойдаланишни назорат қилиш, ҳимоя чораларини мунтазам янгилаб бориш ва ҳоказолар кўрсатилиши керак.

7. Назорат ва масъулият: давлат идораларида маълумотларнинг махфийлиги қоидаларига риоя этилишини назорат қилиш механизмлари, шу жумладан ҳуқуқбузарлик учун санкциялар белгиланиши керак. Шунингдек, у ахборот ресурсларининг махфийлигини таъминлаш бўйича раҳбариятнинг жавобгарлигини белгилаши мумкин.

8. Халқаро ҳамкорлик: Ҳукумат идораларининг контексти ва ўзига хос хусусиятларидан келиб чиқиб, бошқа давлатлар, халқаро ташкилотлар ва учинчи томон ҳамкорлари билан ҳамкорлик қилиш ва ахборот алмашиш масалалари ҳам кўриб чиқилиши мумкин.

Ахборот ресурсларининг ҳимояси ва унинг конфиденциаллигини таъминлаш деб, бошқариш ва ишлаб чиқариш фаолиятининг ахборот хавфсизлигини таъминловчи ва ташкилот ахборот заҳираларининг яхлитлиги, ишончлиги, фойдаланиши усулининг осонлиги ва махфийлигини таъминловчи қатъий регламентланган динамик технологик жараёнга айтилади.

Ахборот ресурсларининг конфиденциаллигини таъминлашдан кўзланган мақсад қуйидагилардан иборат:

- ахборот ресурсларининг ўзаро келишувларсиз ўзга шахсга чиқиб кетиши, ўғирланиши, йўқотилиши, ўзгартирилиши, сохталаштиришларнинг олдини олиш;

- шахс, жамият, давлат хавфсизлигига бўлган хавф-хатарнинг олдини олиш;

- ахборот ресурсларини йўқ қилиш, ўзгартириш, сохталаштириш, нусха кўчириш, тўсиқлаш бўйича рухсат этилмаган ҳаракатларнинг олдини олиш;

- ҳужжатлаштирилган ахборотнинг миқдори сифатида ҳуқуқий тартибни таъминловчи, ахборот заҳираси ва ахборот тизимига ҳар қандай ноқонуний аралашувларнинг кўринишларини олдини олиш;

- ахборот тизимида мавжуд бўлган шахсий маълумотларнинг шахсий махфийлигини ва конфиденциаллигини сақловчи фуқароларнинг конституцион ҳуқуқларини ҳимоялаш;

- давлат сирини, қонунчиликка мос ҳужжатлаштирилган ахборот ресурсининг конфиденциаллигини сақлаш;

-ахборот тизимлари, технологиялари ва уларни таъминловчи воситаларни яратиши, ишлаб чиқиш ва қўллашда субъектларнинг ҳуқуқларини таъминлаш.

Давлат органларининг ахборот ресурслари махфийлигини таъминлашнинг ушбу тамойиллари давлат ахборот ресурсларининг махфийлигини таъминлайдиган батафсил қоидалар ва сиёсатларни ишлаб чиқиш учун асос бўлиши мумкин.

Сўнги йилларда ахборот қонунчилигини шаклланиши изчил олиб борилди, янги қонунлар қабул қилинди. Бугунги кунда ахборот соҳасида муносабатларни мувофиқлаштиришнинг ҳуқуқий асоси бўлиб, Ўзбекистон Республикасининг “Ахборотлаштириш”, “Электрон рақамли имзо”, “Электрон ҳужжат айланиши”, “Электрон тижорат”, “Электрон тўловлар” тўғрисидаги қонунлари хизмат қилади.

Давлат органларининг ахборот ресурслари махфийлигини таъминлаш тамойилларига қуйидагилар киради:

1. Маълумотларнинг мавжудлиги принципи. Давлат идоралари ахборот ресурслари фақат ўз вазифаларини бажариш учун маълумотларга киришни талаб қилувчи ваколатли шахсларга тақдим этилишини таъминлаши керак.

2. Чекланган кириш тамойили. Ҳукумат идоралари маълумотларни таснифлаши ва унга фақат тегишли шахсларга киришни таъминлаши керак. Баъзи маълумотлар фақат чекланган миқдордаги шахслар, масалан, юқори мартабали амалдорлар ёки махфий маълумотларга кириш ҳуқуқига эга бўлган шахслар билан чекланиши мумкин.

3. Аутентификация ва идентификация тамойили. Давлат идоралари фойдаланувчиларнинг идентификатори ва ахборот ресурсларидан фойдаланиш даражасини таъминлаш учун аутентификация ва идентификация тизимларини яратиши керак.

4. Маълумотларни шифрлаш ва ҳимоя қилиш принципи. Ҳукумат идоралари маълумотлардан рухсатиз кириш ва улардан фойдаланишни олдини олиш учун шифрлаш ва бошқа техник усуллардан фойдаланган ҳолда маълумотларни ҳимоя қилишлари керак.

5. Масъулият тамойили. Давлат идоралари ахборот ресурсларининг махфийлигини ва уларнинг хавфсизликка таҳдидлардан ҳимояланишини таъминлаш учун масъул шахсларни тайинлашлари шарт.

6. Ишнинг узлуксизлиги тамойили. Ҳукумат идоралари ахборот ресурсларини захиралаши ва фавқулодда вазиятларда махфийликнинг мумкин бўлган бузилишларини минималлаштириш ва маълумотлар йўқотилишини чеклаш учун бизнеснинг узлуксизлиги режаларини ишлаб чиқиши керак.

7. Ўрганиш ва хабардорлик тамойили. Ҳукумат идоралари хатолар ва рухсатиз кириш эҳтимолини минималлаштириш учун ўз ходимларини маълумотларнинг махфийлиги ва хавфсизлигига ўргатишлари керак.

Бу тамойилларнинг барчаси давлат ахборот ресурсларининг махфийлигини таъминлаш, маълумотлардан рухсатиз фойдаланиш ва улардан фойдаланишнинг олдини олиш учун бирлаштирилган.

Фойдаланилган адабиётлар ва интернет манбаалар:

1. Ergashevich, E. A. (2023). Internet Tarmog‘i Xizmat Turlarining Zamonaviy Tahlili. *Journal of Innovation in Education and Social Research*, 1(3), 174-176.
2. [INTERNET TARMOG‘I AXBOROT XURUJLARI](#). EA Ergashevich - ИННОВАЦИИ В ПЕДАГОГИКЕ И ПСИХОЛОГИИ, 2023

3. [Zamonaviy Logistikada Axborot-Kommunikatsiya Texnologiyalarining O‘Rni](#). EA Ergashevich, AS Dilmurodovna. *Journal of Innovation in Education and Social Research* 1 (3), 189-191
4. Ergashevich, E. A., & Bahronovna, C. G. (2023). INNOVATIVE TRAINING IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS MANAGEMENT FUNCTIONS. *International Journal of Engineering Mathematics (Online)*, 5(2).
5. <https://lex.uz/docs/2833855>
6. <http://agroxizmat.uz/ru-RU/aboutegov>
7. <https://d-russia.ru/razvitie-elektronnogo-pravitelstva-v-uzbekistane.html?ysclid=lpw7pqe9cb976365725>
8. <https://cyberleninka.ru/article/n/razvitie-elektronnogo-pravitelstva-v-respublike-uzbekistan?ysclid=lpw7ogtc47428187576>
9. <https://ictnews.uz/15/03/2017/info-resursy-e-gov/>